

Karolina Papiorkowska-Dymet

Streszczenie rozprawy doktorskiej **Cykl *Jak bajeczne żurawie* Jarosława Marka Rymkiewicza w kontekście nowoczesnych koncepcji interpretacyjnych**

Przedmiotem rozprawy jest cykl powieści Jarosława Marka Rymkiewicza *Jak bajeczne żurawie*, w skład którego wchodzi następujące pozycje: *Żmut*, *Baket*, *Kilka szczegółów*, *Do Snowia i dalej*, *Głowa owinięta koszulą*, *Adam Mickiewicz odjeżdża na żółtym rowerze*.

Chociaż do legendy życia i twórczości Adama Mickiewicza w swym piśmarstwie Rymkiewicz odwołuje się wielokrotnie, to analizowany cykl w sposób szczególny poświęcony jest dialogowi z Wieszcem. W zamyśle poeta współczesny tworzy biografię totalną swego poprzednika. Wbrew temu Rymkiewiczowski cykl nie doczekał się jeszcze pełnego opracowania. Celem dysertacji jest wypełnienie tej luki badawczej. Skupienie uwagi na modyfikacjach, jakim podlega w czasie rozmowa pisarza współczesnego z romantykiem w toku powstawania biografii totalnej, pozwoliło na sformułowanie wniosków dotyczących ewolucji twórczości eseistycznej Rymkiewicza i jego konfrontowania się z tradycją romantyczną.

Uwagi wstępne poświęcone zostały: ogólnym rozważaniom o żywotności tradycji romantycznej w literaturze i krytyce w latach ukazywania się poszczególnych części cyklu *Jak bajeczne żurawie*; dialogom Rymkiewicza z tradycyjnie pojmowaną mickiewiczologią i prezentacją wyboru pisarzy, których sposób odczytywania Mickiewiczowskiej schedy bliski jest poecie z Milanówka; deliberacjom o statusie gatunkowym powieści wchodzących w skład biografii totalnej (od koncepcji esejów metaliterackich przez sylwę po żmuto-kłaczę); analizie i interpretacji książek będących wprowadzeniem do cyklu mickiewiczowskiego — *Aleksander Fredro jest w złym humorze*, *Juliusz Słowacki pyta o godzinę*. Podczas biograficznej interpretacji relacji Rymkiewicza z Wieszcem wykorzystano teorię poetyckiego agonu Harolda Blooma. Lektura cyklu sytuuje się także w obszarach historii literatury, antropologii kultury (zwrot ku rzeczom, zwrot pamięciowy, zwrot topograficzny) i teorii literatury (psychoanaliza, hermeneutyka, dekonstrukcja, badania kulturowe, historyzm).

W dysertacji obecne są liczne odwołania do pozostałego piśmarstwa Rymkiewicza — jego poezji, powieści, dramatów, tekstów krytycznych, wywiadów i wystąpień. Kolejne tomy

cyklu odczytywane są w porządku chronologicznym, zgodnie z datami edycji, ale także konwencją wysuływania rozmaitych nici narracji ze żmuto-kłacza.

Główny segment dysertacji składa się z pięciu części. Pierwszy rozdział tekstu zasadniczego poświęcony jest pierwszej części cyklu *Jak bajeczne żurawie* — pod tytułem *Żmut*. Analiza splątanych nici narracji ukierunkowana jest w nim na charakterystykę historii nieantropocentrycznej, która autonomizuje konkret. Odrębna część interpretacji poświęcona została wydobytym przez Rymkiewicza z przypisu zapomnianym historiom Karoliny Kowalskiej czy narodzinom Ewelinki w życiu Wieszcza. Koncepcja ta pozwala ujawnić dziejowe kłamstwo, które podważa romantyczną legendę Dziewicy i Gustawa, ugruntowaną w IV części *Dziadów*. Rymkiewicz dopełnia wizerunek Maryli, opowiadając się przeciwko Formie romantycznej miłości.

Druga część rozprawy poświęcona została *Baketowi*, który stanowi kontynuację wątków rozpisanych w części pierwszej. Rymkiewicz w mediumicznym seansie — bakecie historii — umieszcza osoby, rzeczy i miejsca związane bezpośrednio lub pośrednio z Arcypoetą. Zainteresowany anomaliami prezentuje galerię postaci naznaczonych szaleństwem. W powieści pojawia się — dobrze ugruntowany już w poezji — temat śmierci. Kluczowa dla całego cyklu biografia Wieszcza w tej części (jak i pozostałych) tworzy się z wypowiedzeń, a na jej marginesie Rymkiewicz pisze antybiografię Ksawery Deybel.

Kolejny rozdział poświęcony został *Kilku szczegółom*. Materia istnienia — z której lepi narrację Rymkiewicz — poddana została interpretacji przez pryzmat zwrotu ku rzeczom, zwrotu topograficznego, zwrotu pamięciowego — obecnym w antropologii kulturowej. Istotne dla tej części rozprawy okazały się konstatacje dotyczące wizerunku figury powiatowego Mickiewicza, utrwalonego w prozie i poezji, oraz analiza Rymkiewiczowskiego dekalogu autotematycznego, będącego sumą jego metodologicznego programu pisarskiego, sformułowanego w oparciu o projekt agonu z Mickiewiczem.

Rozdział czwarty rozprawy dotyczy *Do Snowia i dalej*. W tej części cyklu na zasadzie kontrastowego zestawienia prezentowana jest opowieść o Michale Wereszczace i Ludwiku Spitznaglu jako dwóch przeciwstawnych modelach romantycznych egzystencji. Próba wychwytywania heideggerowskich prześwitów w narracji przenika się z reinterpretacją ballad Mickiewicza. Rozdział kończą konstatacje dotyczące form korespondencji literatury z malarstwem i muzyką w eseistycznych wywodach.

Ostatni rozdział głównej części rozprawy poświęcony został tomom *Głowa owinięta koszulą* i *Adam Mickiewicz odjeżdża na żółtym rowerze*. Prologiem do refleksji jest w nim analiza i interpretacja jednego z kluczowych wierszy politycznych Rymkiewicza, w którym

intertekstualne nawiązanie do twórczości Arcypoety nie doczekało się poprawnego odczytania. Rymkiewicz wyraźnie porządkuje swe refleksje. Chociaż mnoży aneksy i dopowiedzenia, szuka w tym zmałym żmucie syntetyzujących pól tematycznych; wyraźnie artykułuje filozoficzny patronat Nietzschego i Heideggera oraz podejmuje trud oswojenia śmierci Arcypoety. Ojciec-prekursor wraca we śnie do syna-efeba w ostatnim z Bloomowskich zabiegów rewizyjnych — *apophrades*.

Uwagi końcowe w skrócie prezentują wagę Rymkiewiczowskiego cyklu *Jak bajeczne żurawie* dla późniejszych pokoleń pisarzy. Przedstawiony w toku rozprawy kluczowy dialog poety współczesnego z tradycją Mickiewiczowską ukazany został z uwzględnieniem jego ewolucyjnego charakteru, rezonującego na inne obszary pisarstwa Rymkiewicza. Z Wieszczem zmagają się poeta z Milanówka do końca swego życia, tworząc na kanwie biografii totalnej swą osobistą autobiografię. Agon ojca z synem jest warunkiem ugruntowania się tożsamości współczesnego pisarza.

Słowa kluczowe: eseistyka, biografia, agon poetycki, romantyzm, Arcypoeta